

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет фізичного виховання та спорту України

Кафедра туризму

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до виконання та захисту дипломних робіт для атестації здобувачів вищої
освіти першого (бакалаврського) рівня
зі спеціальності 242 "Туризм"**

Київ 2017

Методичні рекомендації до виконання та захисту дипломних робіт для атестації здобувачів вищої освіти першого(бакалаврського) рівня зі спеціальності 242 «Туризм» / упоряд. С. Р. Бабушко. – К. : НУФВСУ, 2017. – 39 с.

Рецензенти:

Рецензенти:

Антонишин А. П. – доцент, кандидат історичних наук, доцент кафедри туризму і фізичного виховання Київського національного лінгвістичного університету

Попович С. І. – кандидат історичних наук, доцент кафедри туризму Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Затверджено на засіданні кафедри туризму: протокол № 4 від 06.11.2017 р.

Завідувач кафедри туризму _____ д. пед. наук, доц. С. Р. Бабушко

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету здоров'я, фізичного виховання та туризму: протокол № ... від 2017 р.

Декан факультету: _____ к. фіз. вих, доц. Ю. В. Литвиненко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ	6
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ.....	8
2.1. Вибір теми й об'єкту дослідження.....	8
2.2. Узгодження плану з керівником роботи й оформлення завдання.....	9
2.3. Опрацювання літературних джерел.....	10
2.4. Збір вихідної фінансової та статистичної інформації.....	10
2.5. Аналіз та обробка одержаних матеріалів.....	11
2.6. Написання тексту дипломної роботи.....	12
2.7. Оформлення дипломної роботи та передача її науковому керівнику для перевірки.....	13
2.8. Попередній захист дипломної роботи, її подання на рецензію	13
2.9. Захист дипломної (бакалаврської) роботи на засіданні ДЕК..	15
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ.....	17
3.1. Структура дипломної (бакалаврської) роботи.....	17
3.2. Загальні вимоги і рекомендації щодо тексту дипломної роботи.....	18
3.3. Титульний аркуш.....	18
3.4. Зміст.....	18
3.5. Вступ.....	19
3.6. Основна частина.....	21
3.7. Висновки.....	23
3.8. Список використаних джерел	23
3.9. Додатки.....	24
РОЗДІЛ 4. ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ.....	25
4.1. Технічне оформлення дипломної роботи.....	25
4.2. Нумерація сторінок у дипломній (бакалаврській) роботі.....	25
4.3. Нумерація розділів і підрозділів у дипломній роботі.....	26
4.4. Ілюстративний матеріал у дипломній роботі.....	26
4.5. Таблиці у дипломній роботі.....	27
4.6. Цитування у тексті дипломної роботи.....	27
4.7. Оформлення списку використаних джерел.....	28
4.8. Оформлення додатків.....	28

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ	31
Додаток А. Зразок укладеного графіку підготовки дипломної роботи.....	31
Додаток Б. Зразок оформлення титульного аркуша дипломної роботи.....	33
Додаток В. Зразок оформлення змісту дипломної роботи.....	34
Додаток Г. Зразок оформлення ілюстрацій.....	35
Додаток Е. Зразок оформлення таблиць	36
Додаток Е. Приклади оформлення списку використаних джерел	37

ВСТУП

Дипломна (бакалаврська) робота – це самостійне кваліфікаційне навчально-наукове дослідження, яке студент виконує на завершальному етапі навчання у Національному університеті фізичного виховання та спорту України. Вона має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих знань, умінь і навичок з професійно орієнтованих дисциплін. Це дослідження має елементи наукової творчості, теоретичної та практичної новизни. Воно передбачає систематизацію, закріплення, розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань щодо управління туризмом на мікро-, мезо- та макрорівнях, а також застосування їх під час вирішення конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

До написання і захисту дипломної (бакалаврської) роботи допускаються студенти, що виконали навчальний план, успішно пройшли всі форми поточного і підсумкового контролю, навчальну і технологічні практики.

Захист дипломної роботи формує у студентів вміння презентувати результати своєї наукової розвідки, проілюструвати їх наочно з використанням сучасних ІКТ засобів. Захист також сприяє розвитку вміння студента, майбутнього фахівця сфери туризму, захищати висловлені ідеї та тези, долати страх перед аудиторією, розвивати навички ораторського мистецтва і вміння аргументовано вести дискусію.

Виконання дипломної (бакалаврської) роботи виступає важливою формою державного контролю знань і вмінь здобутих студентом за час їх навчання. Дипломна (бакалаврська) робота є кваліфікаційним документом, на підставі якого Державна кваліфікаційна комісія визначає рівень теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом і приймає рішення про присвоєння кваліфікації, видачу диплома про повну вищу освіту.

Методичні рекомендації підготовлено на кафедрі туризму Національного університету фізичного виховання та спорту України відповідно на навчальних планів університету. У методичних рекомендаціях визначено послідовність етапів роботи студентів над дипломною роботою; вміщено вимоги до змісту та оформлення дипломної роботи, організації її виконання, порядку захисту та критеріїв оцінювання.

Методичні рекомендації призначено студентам IV курсу – здобувачам освітнього ступеня "Бакалавр" спеціальності 242 "Туризм", з метою належної підготовки та успішного захисту дипломної роботи, а також викладачам дисциплін фахового спрямування з метою ефективного здійснення ними керівництва дипломними роботами студентів.

1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

Дипломна (бакалаврська) робота є результатом особистої самостійної роботи студента і виступає свідченням здобутого ним рівня професійної компетентності.

Студент виконує дипломну роботу на базі поглибленого, самостійного вивчення чинного законодавства України з питань підприємницької діяльності в туристичному бізнесі, спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, загальнодоступних джерел інформації, а також на основі результатів проведених ним досліджень відповідно до завдань роботи, економічних і статистичних показників діяльності обраного об'єкту дослідження.

Метою підготовки і захисту дипломної (бакалаврської) роботи є виявлення рівня знань випускника, його загальнонаукової та спеціальної підготовки, здатності застосовувати знання під час вирішення конкретних проблем, уміння самостійно працювати з літературою, проводити аналіз наукових концепцій і узагальнювати дані практики, виявляти прогалини та недоліки нормативного регулювання, формулювати власні висновки та пропозиції.

У процесі підготовки дипломної (бакалаврської) роботи реалізуються **завдання** навчального і науково-дослідного характеру.

Завданнями навчального спрямування є поглиблення, систематизація, закріплення студентом теоретичних і практичних знань, вироблення умінь застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань.

Завдання науково-дослідного спрямування включають здобуття і поглиблення навичок самостійної роботи з науковими, методичними та законодавчими матеріалами, розвиток вмінь у проведенні самостійного наукового пошуку та узагальненні різних методичних підходів та теорій, аналіз сучасних досягнень сучасної туризмознавчої науки, вироблення на їх основі в власних поглядів і концепцій, практичних рекомендацій щодо вдосконалення туристичної галузі.

Темою дипломної роботи є одна з актуальних проблем туристичної сфери України, що пропонується науково-педагогічними працівниками кафедри туризму.

Виконана робота має відповідати таким **вимогам**:

- містити інформацію теоретичного, аналітичного та практичного характеру щодо досліджуваної проблеми;

- бути чітко та логічно структурованою;
- містити загальноприйнятту туризмознавчу термінологію;
- містити ґрунтовне викладення змісту і результатів дослідження;
- містити пропозиції щодо вирішення проблемних питань із теми дослідження;
- відповідати державним вимогам до наукового дослідження,
- бути написаною українською мовою з додержанням законів і правил логіки, граматики та пунктуації;
- бути своєчасно виконаною і поданою на кафедру в термін, передбачений графіком навчального процесу.

У дипломній (бакалаврській) роботі мають бути відображені основні напрями, принципи та особливості регулювання досліджуваних відносин у сфері туризму, виявлені проблеми відповідного регулювання та запропоновані шляхи їх усунення. Автор дипломної (бакалаврської) роботи повинен продемонструвати знання нормативно-правових актів у відповідній сфері та наукової літератури за темою, відобразити сучасні наукові погляди, концепції і теорії, уміння їх критично оцінювати, аналізувати, застосовувати до досліджуваної проблеми.

У дипломній (бакалаврській) роботі необхідно коротко, логічно й аргументовано висвітлити зміст і результати дослідження. Дипломна (бакалаврська) робота не повинна містити ознак плагіату або компіляції. Апробація результатів дослідження, проведеного в рамках дипломної (бакалаврської) роботи, здійснюється шляхом опублікування окремих її положень у наукових та навчально-наукових виданнях, оприлюднення на наукових конференціях, впровадження розроблених рекомендацій в практичну діяльність тощо.

Науковість у дипломній (бакалаврській) роботі повинна проявлятися не лише в змісті, а й у формі. Оформлення дипломної (бакалаврської) роботи повинно відповідати встановленим правилам. При написанні роботи автор повинен посилатися на тих авторів і джерела, з яких отримано відповідні матеріали.

Дипломна (бакалаврська) робота подається на захист у вигляді спеціально підготовленого рукопису у палітурці. Робота має бути написаною українською мовою.

Дипломна (бакалаврська) робота, що не відповідає встановленим вимогам, до захисту не допускається.

2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

Підготовка і захист дипломної (бакалаврської) роботи складається з низки послідовних етапів. Порядок підготовки, написання і захисту дипломної (бакалаврської) роботи студент погоджує з науковим керівником, а конкретні строки проходження етапів визначаються кафедрою. Основними етапами виконання наукової роботи є наступні::

1. Вибір теми й об'єкту дослідження.
2. Узгодження плану з керівником роботи й оформлення завдання.
3. Опрацювання літературних джерел.
4. Збір вихідної фінансової та статистичної інформації.
5. Аналіз та обробка одержаних матеріалів.
6. Написання тексту дипломної роботи.
7. Оформлення дипломної роботи та передача її науковому керівнику для перевірки.
8. Попередній захист дипломної роботи, її подання на рецензію.
9. Захист дипломної (бакалаврської) роботи на засіданні ДЕК.

2.1. Вибір теми й об'єкту дослідження

Вибір теми є першим етапом виконання дипломної роботи і має важливе значення для її успішного виконання. У виборі теми належить врахувати її наукову та практичну актуальність, перспективність, відповідність профілю навчання студента, наявність матеріалів, потрібних для написання роботи, можливість самостійної розробки.

Для правильного вибору теми дипломної роботи студенту необхідно ознайомитися з літературою по декількох напрямках і, порадившись із науковим керівником, зупинити вибір на одній із тем, з урахуванням своїх наукових інтересів та майбутньої професійної діяльності. Вибір здійснюється зі списку тем, розроблених науково-педагогічними працівниками кафедри туризму НУФВСУ і затверджених на засіданні кафедри з урахуванням актуальності та основних наукових напрямів, над якими працюють співробітники кафедри. Необхідно обов'язково погодити обрану тему із науковим керівником, який призначається і затверджується також на засіданні кафедри. За бажанням, студент може запропонувати власну тему дослідження, яку необхідно також згодити та затвердити.

Після того, як тему дипломної роботи обрано, і за студентом закріплено наукового керівника, доцільно приступити до її конкретизації, тобто чітко

визначити коло питань, що повинні бути досліджені, зокрема об'єкт дослідження.

Об'єктами дослідження можуть бути:

- туристично-екскурсійна сфера України або одного з її регіонів;
- ринок туристично-екскурсійних послуг України або одного з її регіонів;
- одна із складових туристичної сфери України (регіону України): готельне, ресторанне господарство, транспортний комплекс;
- один з видів туризму, що розвивається на території України;
- підприємство туристичної сфери; що є юридичною особою, функціонує не менш ніж 3 роки, має самостійну звітність;
- туристично-екскурсійний продукт.

2.2. Узгодження плану з керівником роботи й оформлення завдання

Студент має укласти поетапний графік виконання дипломної роботи та узгодити його із своїм науковим керівником. Це допоможе студенту правильно спланувати час на самостійну роботу над бакалаврською роботою та мотивує його до виконання поставлених завдань.

Зразок укладеного графіку подано у Додатку А. Такий календарний план не є догмою, його етапи можуть варіюватися, комбінуватися.

Завдання на виконання дипломної (бакалаврської) роботи формулює керівник дипломної (бакалаврської) роботи. Базою для складання завдання на виконання дипломної (бакалаврської) роботи є попередній план, складений студентом та узгоджений з керівником.

У процесі роботи план може коригуватися, уточнюватися, дещо змінюватися. Остаточний варіант плану бакалаврської роботи відображається у ЗМІСТІ, в якому перераховано усі структурні елементи наукової роботи та зазначаються сторінки, на яких вони починаються.

Структурно робота містить такі частини: вступ, основна частина, висновки та пропозиції, список використаної літератури та джерел, додатки.

Зміст плану і визначення структури дипломної роботи залежать від поставлених цілей і завдань дослідження.

Мета, джерельна база, перелік рекомендованого графічного матеріалу, календарний план виконання роботи та узгоджена з керівником структура роботи оформлюється у вигляді завдання на дипломну роботу, яке підписується науковим керівником і студентом-дипломником.

2.3. Опрацювання літературних джерел

На третьому етапі студент, керуючись укладеним планом змісту роботи, здійснює аналіз наукової літератури, нормативно-правових актів, монографії, навчальну літературу, статті, накопичує відомчі матеріали з теми, вивчає їх.

Написання дипломної роботи передбачає обов'язкове вивчення чинного законодавства, постанов Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, наказів, листів та інструкцій відповідних міністерств та інших органів управління з питань, пов'язаних із метою дипломної роботи.

Основою для написання теоретичної частини роботи має стати наукова (монографії, статті, автореферати дисертацій) та навчальна література.

Крім того необхідно ознайомитись із зарубіжною літературою з досліджуваної проблеми, з трактуванням понять, термінів, показників, поглядами та пропозиціями відомих фахівців.

Для написання дипломної роботи слід використовувати статистичні матеріали, зокрема, статистичні збірники «Статистичний щорічник» Державного комітету статистики України, «Україна в цифрах», статистичні бюлетені Держкомстату України, «Туризм в Україні», «Готелі та інші місця для короткотермінового проживання», «Основні показники роботи готелю», «Санаторно-курортне лікування та організований відпочинок населення» й інші статистичні дані, опубліковані в періодичній пресі.

Вивчення літератури дає змогу студенту визначити теоретичні основи дослідження питань теми та виявити ступінь їх розробки. Дослідження теоретичних основ теми дипломної роботи дає можливість усвідомити її зв'язок із загальними тенденціями розвитку проблеми.

Поглиблене вивчення літературних та офіційних джерел інформації дасть змогу з'ясувати сучасний стан досліджуваних питань, правильно скласти план дипломної роботи, чіткіше з'ясувати спрямування та методикку власних досліджень, обсяг і характер практичних матеріалів, необхідних для виконання роботи.

Під час вивчення літературних джерел рекомендується вести робочі записи у вигляді тез і конспектів, що полегшить систематизацію, узагальнення матеріалів відповідно до плану дипломної роботи.

2.4. Збір вихідної фінансової та статистичної інформації

Після вивчення літератури з теми та складання плану дипломної роботи студент приступає до збору практичних матеріалів щодо об'єкту дослідження.

Організація збору інформації передбачає:

- визначення показників, що належить зібрати;
- збір і розрахунок окремих показників;
- правильне документальне оформлення результатів розрахунків.

Робота з аналітичними матеріалами проводиться в кілька етапів.

На першому етапі необхідно розробити перелік усіх вихідних показників з кожного досліджуваного питання.

На другому етапі потрібно скласти зведений перелік усіх вихідних показників із теми. При цьому вихідні показники, потрібні для вивчення окремих питань, підлягають логічному аналізу з точки зору їх повторення, взаємозв'язку та можливості одержання подальших аналітичних показників.

На третьому етапі визначають джерела інформації щодо кожного вихідного показника. При цьому необхідно виявити, які показники можуть бути одержані зі статистичних даних, із матеріалів дослідження спеціальної літератури, а які належить отримати з фінансової та статистичної звітності. Використовуючи показники фінансової та статистичної звітності, доцільно визначити джерела отримання даних, період, за який здійснено збір показників (він повинен бути порівняльним), одиниці виміру.

Дані мають охоплювати період не менше 3-х років, що передують даті затвердження плану роботи.

Основною формою документального оформлення матеріалів є табличні інформаційні документи. Вони можуть надаватись у вигляді зведених чи окремих таблиць. Показники в таблицях групують за окремими питаннями (розділами) дипломної роботи чи за характеристиками окремих видів туристичної діяльності. Побудова аналітичних таблиць передбачає певну черговість показників, одержаних за даними фінансової та статистичної звітності. Необхідно перевірити взаємозв'язок показників в окремих формах (ідентичність одиниць виміру, порівнянність періодів звітності тощо).

2.5. Аналіз та обробка одержаних матеріалів

Зібраний матеріал підлягає ретельній обробці, в процесі якої його необхідно упорядкувати, тобто розподілити матеріал згідно з планом дипломної роботи. Потім необхідно відібрати матеріал з точки зору можливості та доцільності його використання при обґрунтуванні пропозицій.

У процесі обробки матеріалів доцільно скласти таблиці, графіки, діаграми, розрахувати відносні та середні величини, провести групування, тобто здійснити аналітичну обробку інформації з метою її подальшого узагальнення й обґрунтування рекомендацій.

Уся одержана інформація потребує перевірки з точки зору її достовірності, актуальності, відповідності завданням дослідження.

У процесі аналізу зібраного матеріалу доцільно забезпечити порівнянність усіх показників за критеріями часу (періодів), цін, тощо. Потрібно також ретельно дослідити фактори впливу на розміри показників господарської діяльності.

Перед тим як робити висновки – коротке викладення одержаних результатів – належить перевірити завершеність кожної окремої частини роботи та слушність аргументації всієї роботи в цілому. Лише після цього слід формулювати висновки щодо суті поставленої проблеми, з побічних питань, із питань практичного значення та використання одержаних результатів.

Формулюючи ту чи іншу пропозицію, студент повинен визначити її ефективність. Варто пам'ятати, що крім економічної ефективності запропоновані заходи можуть мати соціальну й екологічну ефективність. Якщо йдеться про впровадження нової технології, нових організаційних форм, систем управління тощо, доречно врахувати не лише їх позитивний результат, але й розрахувати та порівняти з ним обсяги пов'язаних із впровадженням витрат – трудових, матеріальних, фінансових ресурсів.

У випадку, якщо в дипломній роботі рекомендовано до виконання одну з кількох пропозицій, то варто виконати порівняльний розрахунок результату та витрат за кожним варіантом і вибрати той, що забезпечує найкращі показники.

Для обробки й аналізу кількісної інформації, отриманої в результаті дослідження окремих процесів, бажано використовувати наявне стандартне (чи спеціальне) програмне комп'ютерне забезпечення.

2.6. Написання тексту дипломної роботи

Зібрані й оброблені у процесі дослідження матеріали потребують чіткого та послідовного викладення згідно зі встановленим планом дипломної роботи. На цьому її етапі остаточно відпрацьовується трактування всієї теми, її теоретичне та практичне спрямування, стилістична форма, що уточнює раніше сформовані наукові дослідження, висновки та рекомендації.

Загальними вимогами до викладення матеріалу дипломної роботи є: чіткість побудови; логічна послідовність викладення матеріалу; переконливість аргументації; точність формулювань; виключення можливості суб'єктивного та неоднозначного тлумачення; конкретність викладення результатів дослідження; обґрунтованість висновків і пропозицій.

2.7. Оформлення дипломної роботи та передача її науковому керівнику для перевірки

Дипломнику необхідно періодично інформувати керівника дипломної (бакалаврської) роботи про хід її підготовки, консультиватися з проблемних питань, що виникли, обов'язково доводити до відома керівника про можливі відхилення від затвердженого графіка виконання роботи.

Вимоги щодо оформлення дипломної роботи подано у наступному розділі Методичних рекомендацій. Дипломнику також варто мати на увазі, що *керівник не є ні співавтором, ні редактором дипломної (бакалаврської) роботи*, і тому не повинен виправляти всі наявні у дипломній (бакалаврській) роботі теоретичні, методичні, стилістичні та інші помилки. Дипломник повинен творчо сприймати рекомендації і зауваження керівника. На свій розсуд він/вона можуть врахувати їх або відхилити, оскільки *відповідальність за теоретичну і методично завершену розробку та висвітлення теми, якість оформлення дипломної (бакалаврської) роботи повністю лежить на студентові*.

Після одержання остаточного варіанта керівник дипломної (бакалаврської) роботи, що виступає експертом кафедри, готує письмовий відгук, у якому всебічно характеризує якість дипломної (бакалаврської) роботи, відзначає позитивні сторони, особливу увагу звертає на відзначені раніше недоліки, не усунуті дипломником, аргументує можливість або недоцільність допущення дипломної (бакалаврської) роботи для захисту. Керівник дипломної (бакалаврської) роботи надає мотивовану оцінку змістовних та організаційних аспектів якості виконання дипломної (бакалаврської) роботи.

2.8. Попередній захист дипломної роботи, її подання на рецензію

Дипломна (бакалаврська) робота, написана і оформлена відповідно до встановлених вимог, за наявності позитивного відгуку керівника, що підтверджує можливість її допуску до захисту, представляється на кафедру у встановлений термін. Потім дипломна робота подається на рецензування відповідно до затвердженого завідуючим кафедри списку *зовнішніх* рецензентів.

Рецензія, як правило, містить характеристику актуальності теми, обґрунтованості її вибору, правильності побудови структури, ступеню розкриття теми, вказівки на переваги та недоліки роботи, аналіз переконливості та обґрунтованості висновків і пропозицій, якості оформлення, зауваження і питання до автора роботи, попередню оцінку роботи.

Після представлення роботи проводиться **попередній захист** дипломної (бакалаврської) роботи згідно з графіком, затвердженим кафедрою. До попереднього захисту дипломна (бакалаврська) робота допускається за наявності позитивного відгуку керівника і зовнішньої рецензії. **Дипломна (бакалаврська) робота повинна бути представлена рецензенту не менше ніж за десять днів до дати попереднього захисту.** В іншому разі, рецензент не зобов'язаний рецензувати роботу.

Попередній захист проводиться на відкритому засіданні кафедри і за формою проведення та вимогами збігається із процедурою захисту перед Державною екзаменаційною комісією. Ця процедура передбачає висвітлення студентом основних положень роботи у формі доповіді, покликаної розкрити суть, теоретичне і практичне значення проведеної роботи, а також відповіді на питання і пояснення щодо зауважень, зроблених рецензентом. Текст виступу необхідно погодити з науковим керівником.

Студент має побудувати доповідь, що містить три основні частини і складаються з достатньо самостійних смислових блоків.

Перша частина доповіді в основних моментах повторює «Вступ» дипломної (бакалаврської) роботи. Питання, що відображені в цій частині, в основному, відповідають смисловим аспектам, стосовно яких характеризується актуальність вибраної теми, дається опис проблематики роботи, об'єкту і предмету, а також формулювання мети і завдань дослідження. Тут же необхідно окреслити методи, за допомогою яких одержано фактичний матеріал дипломної (бакалаврської) роботи.

У другій частині, відповідно до завдань, поставлених студентом, і логіки дослідження, необхідно охарактеризувати склад і загальну структуру роботи, дати коротку характеристику кожному розділу роботи та їх підсумковим результатам.

Закінчується доповідь частиною, яка заснована на тексті «Висновки» дипломної (бакалаврської) роботи. Тут доцільно навести **загальні висновки** (не повторюючи узагальнення, зроблені при характеристиці глав основної частини) і зібрати воедино основні рекомендації.

Доповідь має супроводжуватися **мультимедійною презентацією**, що ілюструватиме основні положення виступу, наглядно (у схемах, таблицях, діаграмах тощо) демонструватиме найбільш важливу інформацію.

Коли текст виступу складено, необхідно підготувати письмові відповіді на питання, зауваження, побажання рецензента (а згодом і на питання і зауваження, зроблені на попередньому захисті).

Відповіді повинні бути короткими, чіткими і добре аргументованими. Якщо можливі посилання на текст дипломної (бакалаврської) роботи, то їх

потрібно обов'язково робити. Це додасть відповідям більшу переконливість і одночасно дозволить підкреслити достовірність результатів проведеного дослідження, оскільки не тільки зміст тексту доповіді, але і характер його подання та впевненість у відповідях на запитання значною мірою визначають оцінку, що виставляється Державною екзаменаційною комісією.

За результатами попереднього захисту кафедра приймає рішення про допуск або недопуск студента до захисту дипломної (бакалаврської) роботи. У разі допуску студенту можуть бути дані обов'язкові для виконання вказівки щодо усунення виявлених недоліків роботи до її остаточного захисту.

2.9. Захист дипломної (бакалаврської) роботи на засіданні ДЕК

Захист дипломної (бакалаврської) роботи відбувається на засіданні Державної екзаменаційної комісії. Захист проводиться у порядку і в терміни, затверджені ректором Національного університету фізичного виховання і спорту України. Допуск до захисту здійснюється наказом по університету на підставі рішення кафедри. Тема дипломної (бакалаврської) роботи та оцінка, отримана студентом за результатами її захисту, заносяться до залікової книжки студента, а потім – у додаток до диплома.

Захист дипломної роботи відбувається на відкритому засіданні ДЕК, у порядку усного виступу студента, його відповідей на поставлені питання і оцінки дипломної роботи.

У виступі тривалістю 10-15 хвилин дипломник повинен висвітлити актуальність теми, коротко розкрити зміст і структуру роботи, навести висновки і пропозиції. Потім оголошується рецензія на дипломну роботу. Після цього дипломник зобов'язаний відповісти на зауваження рецензента.

Далі студенту можуть бути поставлені питання, на які він відповідає по вказівці голови ДЕК. Відповіді повинні бути короткими, чіткими і по суті. Після обговорення дипломної роботи дипломнику надається завершальне слово, в якому уточнюється або підтверджується його позиція з порушених в обговоренні питань.

На закритому засіданні ДЕК обговорюються результати захисту дипломної роботи. Робота оцінюється з урахуванням представлених на захисті рівня і якості, уміння дипломником орієнтуватися в матеріалі, відповідати на запитання, вести наукову дискусію. Оцінка виставляється шляхом голосування членів ДЕК: простою більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. При однаковому числі голосів вирішальним є голос голови комісії.

Повторний захист дипломної роботи з метою підвищення оцінки не допускається.

При незадовільній оцінці, одержаній при захисті, студент відраховується з Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Для студентів, що не захистили дипломну роботу, повторний захист може бути проведений протягом наступних трьох років. Якщо захист дипломної роботи визнаний незадовільним, ДЕК приймає рішення, чи може студент подати на повторний захист доопрацьовану дипломну роботу по тій же темі чи зобов'язати його підготувати роботу за новою темою.

Дипломна робота протягом п'яти років зберігається на кафедрі, після чого здається в архів.

3. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

Дипломна (бакалаврська) робота виконується у вигляді спеціально підготовленого рукопису в твердому переплетенні, який містить результати оригінального теоретично-прикладного дослідження, що характеризується певною логікою побудови, послідовністю і завершеністю.

3.1. Структура дипломної (бакалаврської) роботи

Дипломна робота має складатися, як правило, із таких елементів і у такій послідовності:

Титульний аркуш дипломної роботи	1 сторінка
ЗМІСТ	1-2 сторінки
ВСТУП	3-5 сторінок
Основна частина	
РОЗДІЛ I. 2-3 підрозділи	30-35 сторінок
РОЗДІЛ II. 2-3 підрозділи	35-40 сторінок
РОЗДІЛ III. 2-3 підрозділи	25-30 сторінок
ВИСНОВКИ	3-5 сторінок
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	не менше 70 джерел
ДОДАТКИ	за необхідності

До дипломної (бакалаврської) роботи обов'язково додаються:

- відгук керівника дипломної (бакалаврської) роботи;
- рецензія на дипломну (бакалаврську) роботу;
- електронний варіант дипломної (бакалаврської) роботи та презентації її результатів на захисті.

Відгук і рецензія поміщаються у конверт, що приклеюється до внутрішньої сторони твердої обкладинки роботи. Електронний варіант передається лаборанту кафедри на зберігання.

Також до дипломної (бакалаврської) роботи можуть додаватися й інші документи, зміст яких підтверджує науково-практичне значення отриманих результатів роботи, наприклад, довідка про впровадження результатів дослідження, анотація для подання роботи на Всеукраїнський конкурс дипломних (бакалаврських) робіт, ксерокопії публікацій за темою дослідження тощо.

3.2. Загальні вимоги і рекомендації щодо тексту дипломної роботи

Виклад і структура роботи повинні бути підпорядковані єдиній логіці реалізації мети і завданням, сформульованим у Вступі. У тексті не варто залишати нічого зайвого, що виходить за межі теми і завдань роботи.

Матеріал повинен викладатися логічно, послідовно, аргументовано.

Особлива увага має приділятися стилю викладення матеріалу використаних джерел. При цитуванні в обов'язковому порядку необхідно посилатися на джерело. Використання прямих цитат у роботі повинно бути помірним і обґрунтованим, оскільки надлишок прямих цитат в тексті справляє враження несаможитності автора. Доцільно чергувати пряме і непряме цитування. У деяких випадках можна обмежитися узагальненою згадкою в тексті про ту або іншу концепцію або теорію, з використанням посилання на відповідне джерело.

Необхідно дотримуватися культури викладу та наукового стилю мовлення, використовувати лексику і обороти, прийнятні для наукових текстів. Висловлювати матеріал в роботі рекомендується від першої особи, в множині (наприклад, «ми вважаємо...», «на нашу думку...», «ми підтримуємо...») або ж у безособовій формі (наприклад, «можна погодитися ...», «варто використати концепцію ...»).

3.3. Титульний аркуш

Титульний аркуш (1 сторінка) є першою сторінкою дипломної роботи.

Титульний аркуш дипломної (бакалаврської) роботи (дивись Додаток Б) має містити таку інформацію:

- найменування вищого навчального закладу, факультету, кафедри;
- тему дипломної (бакалаврської) роботи;
- шифр напряму підготовки;
- прізвище, ім'я, по батькові студента, курс, номер навчальної групи;
- науковий ступінь, вчене звання, посаду, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника та рецензента (на титульному аркуші пояснювальної записки), наукового керівника та консультанта (на титульному аркуші дипломної (бакалаврської) роботи);
- місто, рік виконання.

Титульний аркуш включають до загальної нумерації сторінок, однак не нумерують.

3.4. Зміст

Зміст (1-2 сторінки) розміщують на другій сторінці дипломної роботи. Він містить усі структурні елементи дипломної (бакалаврської) роботи та вказівки на початкові сторінки усіх розділів, підрозділів тощо. Сторінка, на якій розміщено ЗМІСТ, нумерується цифрою 2. Приклад змісту дипломної (бакалаврської) роботи представлено в Додатку В.

3.5. Вступ

Вступ розкриває сутність і стан досліджуваної проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження, а також загальну характеристику дипломної роботи у такій послідовності:

- Постановка проблеми;
- Актуальність теми дослідження;
- Ступінь розробленості теми в науковій літературі;
- Мета дослідження;
- Завдання дипломної роботи;
- Об'єкт дослідження;
- Предмет дослідження;
- Методи, які було використано в ході наукового дослідження;
- Теоретичне та практичне значення виконаного дослідження;
- Апробація результатів дипломної роботи;
- Обсяг і структура роботи.

Постановка проблеми передбачає коротке розкриття її сутності та обґрунтування потреби (з вказівкою на конкретні об'єктивні причини, соціальні фактори – наприклад, поява нових сфер чи видів туристичних відносин тощо) у проведенні дослідження у відповідному напрямку.

Актуальність теми. Обґрунтувавши важливість, теоретичне і практичне значення вибраної теми, автор шляхом аналізу і зіставлення з суміжними областями правового регулювання визначає актуальність і доцільність роботи, її роль для розвитку певної туристичної галузі, її прикладне значення.

Автор повинен висвітлити **ступінь розробленості теми** в туризмознавчій літературі. При цьому необхідно детально і повно охарактеризувати конкретний внесок різних науковців, туризмознавчих шкіл і напрямів в розробку досліджуваної теми, а також окреслити наявні прогалини.

У Вступі необхідно також сформулювати **мету дослідження**, поставити конкретні **завдання** і вказати питання, які необхідно висвітлити у

дипломній роботі. Ці формулювання повинні бути короткими, чіткими, логічно послідовними, з бездоганним дотриманням принципу субординації мети й завдань. Не варто формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Обов'язковою умовою є посилання на конкретний **об'єкт і предмет дослідження**. Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага автора, оскільки предмет дослідження визначає тему дипломної роботи, яка визначається на титульному аркуші як її назва.

Методи дослідження слугують встановленню істини, об'єктивному розумінню досліджуваних явищ, поясненню педагогічної дійсності, а також її трансформаціям. Вибір методів дослідження і використання їх для вирішення поставлених завдань визначаються змістом дипломної роботи, її об'єктом і предметом дослідження.

Ступінь вирішення проблеми в дослідженні та практичне значення одержаних результатів. Автор стисло описує ступінь вирішення проблеми та свій внесок у її дослідження, подає коротко сутність і зміст наукових положень та практичних рекомендацій, що стали результатом дипломної роботи, вказує на елементи наукової новизни.

Апробація результатів дипломної роботи. Вказується, на яких наукових конференціях, семінарах, круглих столах тощо оприлюднені результати дослідження, проведеного в рамках дипломної роботи, яким чином вони впроваджені або як можуть бути використані в практичній діяльності, навчальних або науково-теоретичних розробках, наводиться перелік публікацій за її темою. Наявність наукових публікацій є бажаною і враховується Державною екзаменаційною комісією при оцінюванні дипломної роботи. Науковий керівник дипломної роботи обов'язково повинен відобразити факт наявності чи відсутності наукових публікацій за темою дослідження у відгуку на роботу.

Завершується Вступ вказівкою на **обсяг і структуру дипломної роботи**. Необхідно вказати, з яких частин складається робота, кількість її сторінок, у тому числі основного тексту (без бібліографічного списку і додатків) та кількість джерел, використаних в роботі.

3.6. Основна частина

Перед початком безпосередньої роботи над текстом дослідження необхідно скласти план роботи з виділенням розділів і підрозділів. При цьому до структури роботи, відображеної в плані, пред'являється вимога логічної узгодженості та субординації теми всієї роботи і назв розділів і підрозділів. Так, тема роботи в цілому повинна бути в смисловому відношенні ширше за кожний з розділів, а найменування кожного розділу – ширше за кожний із його підрозділів. При визначенні назв розділів і підрозділів недопустимі повтори в назві розділу теми роботи, а назва підрозділу не може повторювати назви розділу.

Всі структурні елементи повинні представляти собою конкретні кроки при розкритті теми. Обсяг кожного структурного елементу основної частини повинен знаходитися в правильній логічній пропорції з рештою елементів.

Основна частина дипломної складається з розділів. Їх кількість визначається залежно від теми і питань, які висвітлюватимуться (як правило, не менше двох і не більше п'яти). Кожен розділ необхідно починати з нової сторінки з вказівкою номеру і назви.

Розділи поділяються на підрозділи. Якщо розділ висвітлює окреме, самостійне питання теми, спрямоване на вирішення конкретного завдання, то підрозділ – це частина цього питання. Підрозділи нумеруються окремо в кожному розділі і розташовуються підряд по тексту із зазначенням номера підрозділу і заголовка. Наприкінці кожного розділу формулюються висновки з викладом отриманих теоретичних і практичних результатів.

Зміст першого розділу, як правило, має теоретико-методологічний характер. У цьому розділі, як правило, розглядають загальні теоретичні підходи щодо досліджуваного питання, виконують огляд літературних джерел, порівнюють різні точки зору, аналізують дані офіційної статистики із посиланням на їх джерела. Теоретичне обґрунтування, сутність, значення, класифікаційні характеристики, історію та сучасні тенденції розвитку предмету дослідження, методичні підходи викладають якомога простіше та стисліше. Зазначені підходи обов'язково самостійно оцінюються автором дипломної роботи. Далі формулюються власні погляди на проблему і шляхи її вирішення. Вони аргументовано доводяться і обґрунтовуються теоретичними викладеннями з посиланнями на вітчизняних і зарубіжних авторів. Можливе ілюстрування тексту графічними матеріалами – схемами, графіками, діаграмами тощо.

Посилання на використані джерела інформації (книги, брошури, наукові статті, офіційні документи, відомчі матеріали, веб-сайти) наводять у квадратних дужках.

Наприкінці кожного розділу формулюються висновки із стислим викладом результатів наукового пошуку, які висвітлено у розділі.

Другий розділ дипломної роботи, як правило, – це аналітична частина, що має бути розділена на підрозділи, в яких студент, використовуючи зібраний матеріал, аналізує та розкриває зміст тих питань, що підлягають вивченню на прикладі обраного об'єкту дослідження. Необхідно дати характеристику об'єкту дослідження. Відповідно до обраної тематики слід провести аналіз господарсько-фінансової діяльності або статистичний аналіз обраного об'єкту, вивчити дані форм бухгалтерської та статистичної звітності, виконати потрібні розрахунки, сформулювати аналітичні узагальнення. Подальша конкретизація аналітичного дослідження передбачає діагностику середовища, функціонування обраного об'єкту, обґрунтування чинників, що впливають на нього. Необхідно підкріпити аналіз графічним матеріалом.

Особливого значення набуває правильне узагальнення накопиченого фактичного матеріалу, групування й обробка даних, що є основою кваліфікованого аналізу, обґрунтування пропозицій.

Аналіз виконують за матеріалами динаміки статистичних даних або показників господарсько-фінансової діяльності за 2-3 роки.

У цьому розділі можливим є проведення факторного або кореляційно-регресійного аналізу – визначення кількісного впливу взаємозв'язаних чинників на результати діяльності обраного об'єкту дослідження; конкретизується вибір напряму дослідження, проводиться аналіз проблеми, дається класифікація явищ, об'єктів, їх порівняльна характеристика.

Побудова і зміст другого розділу можуть розрізнятися залежно від характеру дипломної роботи. При теоретико-аналітичному характері роботи в цілому другий розділ служить продовженням теоретичного аналізу проблеми або переходом до нового ракурсу розгляду.

Якщо робота має прикладний характер, у ній проводиться аналіз змісту відповідних правових норм, механізму їх реалізації, співвідношення з іншими правовими актами.

У третьому розділі необхідно відобразити проблематику теми, співставити одержані результати з метою дослідження, вказати основні шляхи вирішення проблем або усунення недоліків. За певних умов третій розділ доцільно присвятити практичним аспектам вирішення поставлених завдань.

Третій розділ дипломної роботи (рекомендаційної частини) повинен містити прогностичну оцінку та перспективи розвитку досліджуваних процесів; шляхи подолання виявлених у II розділі проблем; обґрунтування всіх

запропонованих заходів. Рекомендованою формою подання матеріалів цього розділу є стратегічна концепція, стратегічний план або одна з його складових, тактичний або бізнес план, конкретна програма тощо. Обов'язковим є визначення ефективності запропонованих заходів.

У цьому ж розділі бажано визначити основні перспективи, тенденції розвитку туризму у відповідній сфері з урахуванням запропонованих авторських змін.

При викладенні матеріалу необхідно прагнути до аналізу наявних у науковій літературі підходів, зіставлення, порівняння думок різних авторів щодо проблеми, мотивовано відстоюючи при цьому власну позицію.

Для підтвердження власних тез або при викладенні міркувань інших авторів використовуються цитування. Цитати наводяться в лапках із зазначенням у виносці вихідних даних використаного джерела. Допустимо відтворювати думку автора власними словами (наприклад, коротко резюмувати погляди дослідника, ні в якому разі їх не перекручуючи і не спотворюючи), але і тоді необхідне посилання вказівка на джерело.

На завершення розділу необхідно підвести підсумок викладеного матеріалу, сформулювати висновки, окреслити невирішені питання, спірні проблеми, на розв'язання яких слід скерувати подальші зусилля. Доцільно поставити задачу, обґрунтувати необхідність розгляду тієї або іншої проблеми. У такий спосіб забезпечується цілісність, логічність і послідовність викладення матеріалу дослідження.

3.7. Висновки

На завершення необхідно підвести підсумок проведеного дослідження, описати його результати. Спочатку потрібно навести стислу оцінку стану проблеми, а потім сформулювати висновки з усіх розглянутих питань, що базуються на матеріалах і висновках окремих розділів. У висновках варто вказати пропозиції щодо вдосконалення туристичної практики, поліпшення роботи органів та інших організацій у сфері туризму.

Рекомендується викладати висновки у формі пронумерованих тез, формулювання яких повинно бути гранично чітким, ясним і лаконічним.

3.8. Список використаних джерел

Бібліографія або список використаних джерел є обов'язковою частиною дипломної роботи. До нього включаються нормативні джерела (вітчизняні, зарубіжні, міжнародні документи, історичні матеріали), спеціальна література, матеріали практики. Список використаних джерел необхідно розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у

тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дипломних робіт) або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи заголовків.

Кількість використаних джерел обумовлюється характером і завданнями дослідження. Бібліографічний список повинен включати, як правило, не менше 70.

3.9. Додатки

Додаток є допоміжною частиною дипломної роботи. Вони можуть включати різні матеріали, що свідчать про практичну цінність роботи: копії доповідних записок, направлені до відповідних органів за наслідками вивчення і узагальнення практики їх роботи; акти експертиз, проведених за участю дипломника; проекти нормативних актів, наказів, інструкцій, положень; статистичні таблиці та інші документи.

4. ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

4.1. Технічне оформлення дипломної роботи

Дипломна робота виконується українською мовою. Матеріал друкують

- на одному боці аркушу формату А4;
- у текстовому редакторі Word;
- шрифт Times New Roman;
- кегль 14;
- міжрядковий інтервал 1,5.

Поля повинні бути такого розміру:

- з правого боку не менше 10 мм;
- з лівого боку не менше 25 мм;
- верхнє, нижнє – 20 мм.

Відступ для абзацу – 1,25 см.

Заголовки структурних частин курсової роботи **ЗМІСТ, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ** друкують 14 кеглем, великими літерами, напівжирним шрифтом, симетрично до тексту (розташування по центру). **Крапку в кінці заголовка не ставлять!**

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного виступу напівжирним шрифтом. Вирівнювання заголовку підрозділу або пункту – по ширині. **Крапку в кінці заголовка не ставлять!**

Кожну структурну частину курсової роботи потрібно починати з нової сторінки.

Не допускається розміщувати назву розділу, підрозділу і пункту в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту!

4.2. Нумерація сторінок у дипломній (бакалаврській) роботі

Сторінки дипломної роботи нумеруються арабськими цифрами за наскрізною нумерацією. Номер сторінки проставляють у правому верхньому кутку без крапки.

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, однак його не нумерують. Сторінка, на якій розміщено **ЗМІСТ**, нумерується цифрою 2.

Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок роботи.

4.3. Нумерація розділів і підрозділів у дипломній роботі

Розділи, підрозділи і пункти дипломної роботи слід нумерувати арабськими цифрами. Такі структурні частини роботи, як «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», не мають порядкового номера. **Номер розділу** ставлять після слова **РОЗДІЛ** арабськими цифрами, потім крапку і назву розділу.

Підрозділ може мати кілька **пунктів**. Їх нумерують у межах кожного підрозділу: порядковий номер розділу, крапка, порядковий номер підрозділу, крапка, порядковий номер пункту, крапка, назва пункту з великої літери. В кінці заголовку крапку не ставлять!

Підпункти нумерують у межах пункту за такими ж правилами, як і пункти.

4.4. Ілюстративний матеріал у дипломній роботі

Ілюстрації (рисунки, графіки, схеми, діаграми) доцільно розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути зроблені посилання. Ілюстрації можуть мати назву, яку розміщують по центру під ілюстрацією. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані.

Ілюстрації (рисунки, схеми, графіки) позначають словом Рис. і нумерують послідовно в межах розділу, ставлять крапку і вказують назву ілюстрації з великої літери. Номер ілюстрації повинен відповідати порядковому номеру ілюстрації в розділі. Між номером ілюстрації і її назвою ставиться крапка.

Наприклад,

Рис. 2.1. Організаційно-економічний механізм регулювання регіонального ринку туристичних послуг

Джерело: систематизовано автором за [5; 13,34].

Зразок оформлення ілюстрації подано в Додатку Г.

У тексті дипломної роботи неодмінно має бути посилання на ілюстрацію.

Наприклад,

- ... як показано на рис. 2.1.
- ... як видно із рис. 2.1
- Рис.2.1. дає змогу дійти висновку, що ...

4.5. Таблиці у дипломній роботі

Кожна **таблиця** повинна мати порядковий номер у межах кожного розділу і назву. Номер таблиці вказують після слова «Таблиця» (нахилом) з великої літери у правому верхньому кутку над заголовком таблиці. **Кранку не ставлять!**

Назва таблиці має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

Назву таблиці друкують малими літерами (крім першої великої) і подають симетрично до тексту (по центру) напівжирним шрифтом. **Кранку не ставлять!**

Наприклад,

Таблиця 3.1

Назва таблиці

№ п/п	Заголовки граф		
	підзаголовки граф	підзаголовки граф	підзаголовки граф

Заголовки граф починаються із великої літери, підзаголовки граф – з маленької літери. Зразок оформлення таблиці представлено в Додатку Д.

На всі таблиці мають бути посилання у тексті. Як правило, таблицю розміщують після першого посилання на неї в тексті, або відразу на наступній сторінці. Велику таблицю, що займає понад 1 повну сторінку, варто подавати у Додатках. Якщо таблицю необхідно перенести на наступну сторінку, слово «Таблиця», її номер і назву не повторюють, а пишуть «Продовження таблиці» у верхньому правому кутку і вказують її порядковий номер. Наприклад,

Продовження таблиці. 3.1

4.6. Цитування у тексті дипломної роботи

При написанні дипломної роботи даються посилання на джерела, матеріали або окремі результати, які використовуються в роботі.

Якщо використовують цитату з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, то в тексті дипломної роботи необхідно вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела, на яке дано посилання.

Посилання в тексті дипломної роботи на джерела необхідно зазначити порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1—7]..

Основні правила цитування:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій його подано у першоджерелі, із збереженням особливостей авторського написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), варто бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні посилання на джерело.

4.7. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел містить бібліографічні описи використаних джерел у дипломній роботі та розміщується після висновків.

Оформлення списку використаних джерел повинно відповідати вимогам ВАК до бібліографічного опису – ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» (Бюлетень ВАК України № 3, 2008 р., с. 9-13).

Джерела можна розміщувати одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів заголовків.

Джерела іноземною мовою розміщуються після всіх джерел кирилицею, виключенням є коли список формується у порядку появи посилання в тексті.

Приклади оформлення списку використаних джерел подано у Додатку Е.

4.8. Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження курсової роботи для наочної ілюстрації чи для доповнення представленої інформації. Додатки розміщують після **СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ** у порядку появи посилань на них у тексті курсової роботи.

Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої

симетрично відносно тексту сторінки. Вверху праворуч над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковано слово «Додаток ___» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, крім літер Г, Є, І. Ї. Й, О, Ч, Ъ, наприклад, ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б і т.д.

Додатки повинні мати спільну з попередніми частинами роботи наскрізну нумерацію сторінок.

Ілюстрації, таблиці, формули і рівняння, що є у тексті додатку, потрібно нумерувати в межах одного додатку,

наприклад, рисунок Б.2 – другий рисунок додатку Б.;

таблиця А.1 – перша таблиця додатку А;

формула (В.3) – третя формула додатку В.

Якщо в додатку одна ілюстрація, одна таблиця, одна формула, одне рівняння, їх нумерують,

наприклад, рисунок А.1, таблиця А.1, формула А.1.

Дипломну роботу необхідно друкувати в одному примірнику. Екземпляр, віддрукований і переплетений, здається на кафедру туризму у встановлений термін. Пропуск встановленого терміну є підставою недопуску студента до захисту дипломної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лузан П. Г. Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – 3-є вид., доп. – К.: НАКККіМ, 2011. – 314 с.
2. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студ., курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учб. л-ри, 2010. – 352 с.
3. Петрук В. Г. Основи науково-дослідної роботи: навч. посіб. / В. Г. Петрук, Є. Т. Володарський, В. Б. Мокін. – Вінниця: Універсум, 2006. – 144 с.
4. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення : навч. посіб. Для ВНЗ / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко. – К.: Лібра, 2004. – 344 с.
5. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
6. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: навч. посіб. / Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барановська та ін.; за ред. проф. Д. В. Чернілевського. – Вид. 2-ге, доп. – Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
7. Чорненький Я. Я. Основи наукових досліджень Організація самостійної та наукової роботи студента / Я. Я. Чорненький, Н. В. Чорненька, С. Б. Рибак. – К.: Професіонал, 2006. – 208 с.
8. Шквир О. Л. Опорно-інструктивні матеріали до написання та захисту курсових і дипломних робіт в умовах ступеневої освіти / О. Л. Шквир, Г. І. Дудчак. – Хмельницький: ХГПА, 2012. – 39 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Зразок укладеного графіку підготовки дипломної роботи

Етапи підготовки	Зміст роботи	Зміст консультації
1.	Первинне ознайомлення із запропонованою тематикою, вибір і затвердження теми	Погодження із керівником плану роботи з літературними джерелами
2.	Робота з літературними джерелами	Консультація за необхідності
3.	Робота з літературними джерелами	Погодження з науковим керівником змісту курсової роботи
4.	Робота з літературними джерелами	Погодження із керівником плану роботи над першим розділом
5.	Підготовка першого розділу	Консультація за необхідності
6.	Здача першого розділу	Перевірка науковим керівником виконаної роботи та погодження плану роботи над другим розділом
7.	Підготовка другого розділу	Консультація за необхідності
8.	Здача другого розділу	Перевірка керівником виконаної роботи, отримання консультації щодо її оформлення і написання висновків
9.	Підготовка третього розділу	Консультація за необхідності
10.	Здача третього розділу	Перевірка керівником виконаної роботи, отримання консультації щодо її оформлення і написання висновків

Продовження таблиці А.1

11.	Оформлення роботи, написання вступу, підготовка загальних висновків, списку використаних джерел, додатків	Консультація за необхідності
12.	Здача роботи на перевірку	Перевірка керівником повністю оформленої роботи, допуск її до передзахисту
13.	Підготовка доповіді та мультимедійної презентації до передзахисту.	Консультація за необхідності
14.	Передзахист роботи	Передзахист відбувається відповідно до графіку навчального процесу НУФВСУ. Отримання студентом допуску/недопуску до захисту
15.	Захист дипломної роботи	Захист відбувається у порядку і в терміни, затверджені ректором НУФВСУ.

Зразок оформлення титульного аркуша дипломної роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ**

**Факультет здоров'я, фізичного виховання та туризму
Кафедра туризму**

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: «СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ»**
рівень вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 4 курсу, групи 43 ТР
напряму підготовки 6.140103
“Туризм”
Симоненко О.В.

Науковий керівник: доктор економічних наук
професор Захарін С. В.

Київ – 2018 рік

Зразок оформлення змісту дипломної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	Стор.
РОЗДІЛ І.	
1.1.	
1.2.	
1.3.	
РОЗДІЛ ІІ.	
2.1.	
2.2.	
2.3.	
2.4.	
РОЗДІЛ ІІІ.	
3.1.	
3.2.	
3.3.	
3.4.	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

Зразок оформлення ілюстрацій

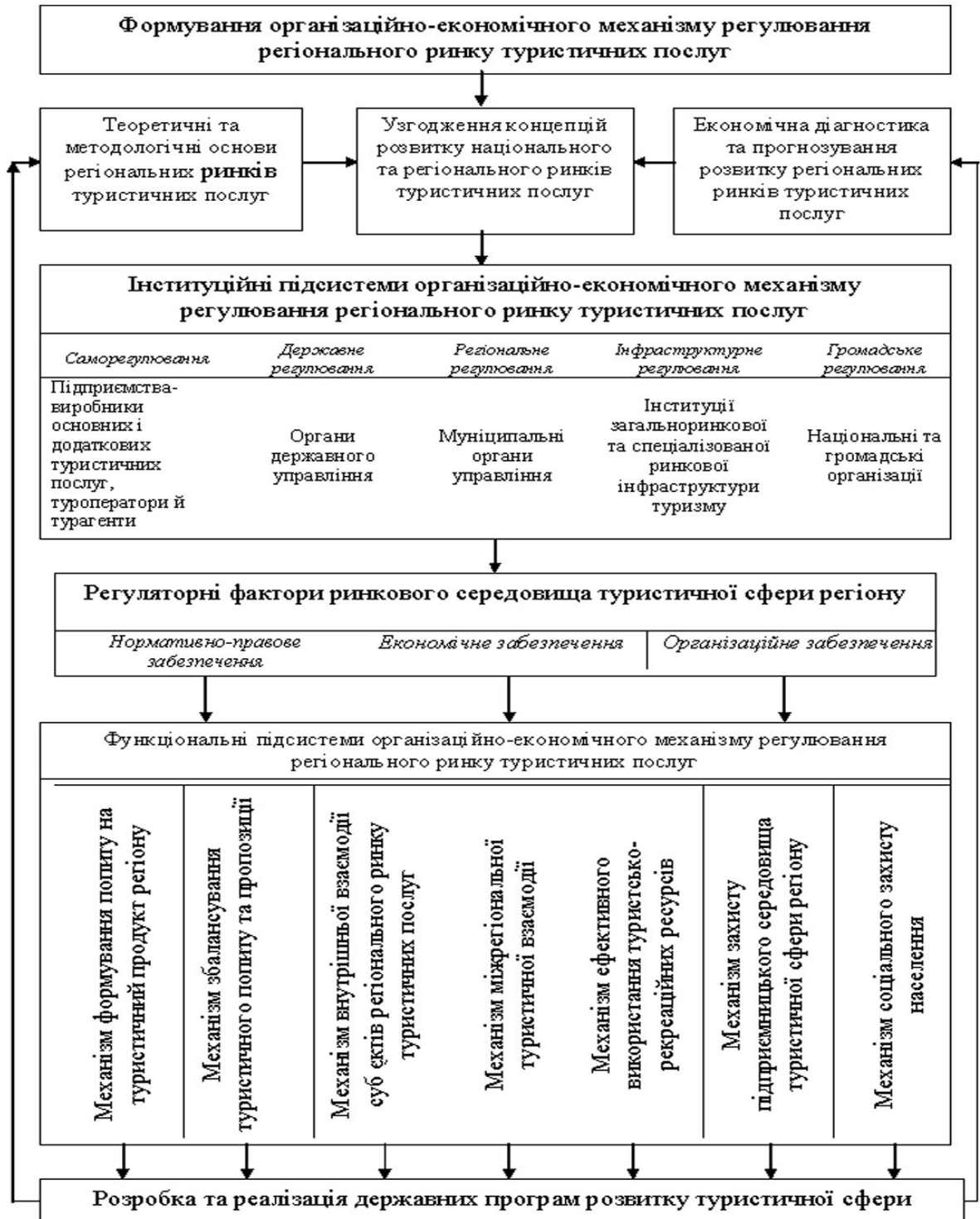

Рис. 3.1. Організаційно-економічний механізм регулювання регіонального ринку туристичних послуг

Джерело: [31].

Зразок оформлення таблиць

Таблиця 2.3

Динаміка турпотоку столичного регіону

Показник	1998 р.	1999 р.	темпи приросту/ скорочення	2000 р.	темпи приросту/ скорочення	2001 р.	темпи приросту/ скорочення	2002 р.	темпи приросту/ скорочення	2003 р.	темпи приросту/ скорочення	2004 р.	темпи приросту/ скорочення
	тис. осіб	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%		%
Загальний обсяг туристичних потоків	347,3	330,2	-5	327,1	-1	503,6	54	549,6	9	746,9	36	853,3	14
Чисельність іноземних туристів	82	79,2	-3	107,5	36	129,2	20	142,8	11	193,2	35	236,2	22
Чисельність туристів, які виїжджали, за кордон	79,8	73,5	-8	76	3	169,8	123	174,8	3	248,4	42	372	49
Чисельність туристів, охоплених внутрішнім туризмом	185,5	177,5	-4	143,7	-19	212,6	48	232	9	305,2	32	244	-20
Чисельність екскурсантів	39	72,5	85,9	89,9	24	86,7	-3	56,1	-35	134,1	139	181,4	35

Джерело: систематизовано автором за [3; 25; 67].

Приклади оформлення списку використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ***Законодавчі та нормативні документи:***

1. Про внесення змін до Закону України “Про туризм”: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 18 листопада 2003 р. №1282-ІУ // Урядовий кур’єр. – 2003. – № 24. – С. 15-19.

Підручники, посібники, монографії:*Один-три автора*

1. Круль В. П. Краєзнавство: навч.-метод. посібник / В. П. Круль – 2-е вид., доп. – Чернівці: Рута, 2007. – 104 с.
2. Бейдик О. О., Новосад Н. О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму: навч. посібник / О. О. Бейдик, Н. О. Новосад. – К.: Альтер-прес, 2013. – 572 с.
3. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України: навч. посібник / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К.: Альтер-прес, 2007. – 369 с.

Чотири і більше авторів

1. Управління регіональним розвитком туризму / Д. М. Стеченко, І. В. Безуглий, Н. П. Турло, С. М. Мархонос. – К.: Знання, 2012. – 455 с.

Без автора

1. Київщина туристична. Тури вихідного дня. – К.: Київський обласний центр розвитку туризму, 2012. – 16 с.

Багатотомне видання:

1. Історія міст і сіл Української РСР: у 26 т. Т.: Запорізька область / ред. П. Т. Тронько. – К.: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1970. – 765 с.

Матеріали конференцій, конгресів:

1. Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні: теорія і практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25-26 квітня 2013 року) / ДВНЗ “Київський університет управління та підприємства. – К., 2013. – 280 с.

2. Куценко В. І. Туристична сфера України: місце та роль у забезпеченні сталого розвитку / В. І. Куценко // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму України та Польщі: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. І. В. Саух. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2013. – С.4-7.

Словники:

1. Сервис и туризм: словарь-справочник / Под ред. Ю. П. Свириденко, О. Я. Гохмана. – М.: Альфа-М, 2008. – 432 с.

Автореферати дисертацій:

1. Грибова Л. В. Організаційно-методичні засади підвищення каліфікації фахівців сфери туризму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 - теорія та методика професійної освіти / Л. В. Грибова. – Вінниця, 2010. – 22 с.

Статті в періодичних виданнях:

1. Клапчук О. Характеристика музеїв і музейних експозицій Львівщини та їхня оцінка для потреб туризму / О. Клапчук // Вісник Львівського університету. – 2010. – Вип. 38: Серія географія. – С. 149-157.

Видання іноземною мовою:

1. Geografia turystyczna swiata / pod redakcja Jadwigi Warszawskiej. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994. – 402 s.

Web ресурси

1. Кравців В. С. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / В. С. Кравців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 10.05.2017: http://tourlib.net/books_ukr/kravciv8.htm.

Примітки:

1. Бібліографічний опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Факультативні елементи містять бібліографічні відомості, які дають додаткову інформацію про документ (наприклад, загальне позначення матеріалу, паралельна назва матеріалу, дата виготовлення та інші).
2. Усі умовні розділові знаки, котрі відділяють окремі зони чи елементи у межах зон бібліографічного опису (за винятком граматичної пунктуації

- у назві видання) відділяються проміжками з двох сторін.
3. Якщо видання має лише одного автора, його прізвище все одно повторюється в області відповідальності після скісної лінії.
 4. Дані, взяті не з титульного аркуша книжкового видання, беруться у квадратні дужки. Так, у квадратних дужках потрібно писати відомості про упорядників, авторів, вид видання, які наводяться на звороті титульного аркуша.
 5. Усі частини бібліографічного опису, крім перших слів нових зон бібліографічного опису та власних назв, пишуться з малої літери. Таким чином, додаткові відомості про назву (підручник, посібник тощо), інформація про відповідальність (автор-упорядник, редактор) потрібно писати з малої літери.